

Izabela Hasińska

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Z PRAWNEJ PROBLEMATYKI DOCHODZENIA PRZEZ ROLNIKÓW ROSZCZEŃ ZWIĄZANYCH Z REALIZACJĄ INWESTYCJI ENERGETYCZNYCH – ZAGADNIENIA WYBRANE

1. Faktem jest, że na terenie Polski postępuje rozbudowa systemu przesyłowego¹. Jego rozwój determinowany jest różnymi czynnikami. Z jednej strony na potrzebę rozbudowy wpływa wysokie zapotrzebowanie na energię przy nieadekwatnym poziomie rozwoju infrastruktury wytwórczej i transportowej paliw i energii, a z drugiej, rozpoczęcie prac inwestycyjnych wymaga uregulowania procedur nabywania nieruchomości i ograniczania praw właścicieli bądź użytkowników wobec nieruchomości objętych inwestycją, co z kolei napotyka na opór społeczny związany z „oddaniem” prawa własności.

Ponadto akty prawne poprzedzające realizację określonej inwestycji oraz na podstawie których wypłacane jest odszkodowanie, nie obejmują swoim zakresem wszystkich rodzajów szkód, jakie mogą wiązać się z lokalizacją budowy. Realizacja inwestycji danego rodzaju wymaga przejęcia niektórych nieruchomości, czy czasowego ograniczenia korzystania z nieruchomości. Okazuje się jednak, że prowadzona budowa może również np. zablokować drogę dojazdową do pola bądź uniemożliwić przejazd maszyn rolniczych, co z kolei utrudnia przeprowadzenie prac polowych adekwatnych do pory roku, a dalej wpływa na plonowanie.

Należy też sobie zdawać sprawę z tego, że wycena szkód związanych z ograniczeniem prawa własności na skutek pobudowania obiektów infrastrukturalnych jest dziedziną stosunkowo nową. Tym samym zrozumiwały jest brak wyczerpujących opracowań i ugruntowanego orzecznictwa sądowego. Zarówno sam sposób postępowania, jak i metodyka szacowania odszkodowania w dużej mierze opierają się na doświadczeniach własnych powołanego rzeczoznawcy majątkowego oraz analizach dotyczących ogólnych zasad wyceny nieruchomości i szacowania szkód w uprawach i płodach rolnych.

¹ Zob. np. założenia krajowego dziesięcioletniego planu rozwoju systemu przesyłowego, plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na paliwa gazowe na lata 2018–2027, http://www.gaz-system.pl/fileadmin/pliki/cal_cz/WYCIAG_KDPR_2018-2027.pdf (dostęp: 3.10.2018 r.).

Jak widać, rozwój systemu przesyłowego jest nieunikniony. Z kolei z terminem „rozwój” łączy się obowiązek utworzenia podstaw prawnych do przeprowadzenia inwestycji, w tym ustalenie lokalizacji inwestycji, wydanie decyzji lokalizacyjnych i pozwoleń na budowę, przygotowania procedur zajęcia nieruchomości, a wreszcie procedury ustalenia odszkodowań. Tytułem przykładu, takim aktem prawnym, który poprzedził budowę gazociągu wysokiego ciśnienia, jest ustawa z dnia 24 kwietnia 2009 r. o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu². W ustawie określono zasady przygotowania, realizacji i finansowania inwestycji w zakresie terminalu wymaganych ze względu na istotny interes bezpieczeństwa państwa oraz inwestycji towarzyszących. Jednocześnie stała się ona podstawą do wydania decyzji lokalizacyjnych i pozwoleń na budowę, które z kolei pozwoliły inwestorowi m.in. na skorzystanie z uproszczonej procedury w nabywaniu nieruchomości i ograniczaniu praw właścicieli i użytkowników nieruchomości znajdujących się na terenie projektowanej inwestycji.

Należy przy tym zwrócić uwagę, że w ustawie o inwestycjach szczegółową regulacją objęto procedurę przejmowania nieruchomości niezbędnych do zrealizowania inwestycji, procedurę zajmowania nieruchomości czasowo koniecznych do przeprowadzenia inwestycji oraz procedurę wyboru rzeczoznawcy, szacowania szkody i wypłaty odszkodowania. Odszkodowanie przysługuje zarówno za nieruchomości przejęte pod inwestycje, jak i za ograniczenie prawa własności. Ponadto wypłacane jest ono także po zakończeniu inwestycji, w związku ze szkodą wywołaną konserwacją oraz usuwaniem awarii ciągów czy przewodów. Ustawa o inwestycjach nie zawiera natomiast uregulowania w zakresie innych szkód, które mogą powstać w związku z realizacją inwestycji.

Wraz z rozwojem inwestycji okazało się, że jest grupa rolników, która została czasowo pozbawiona „prawa do pola”, czy też to prawo zostało jej ograniczone poprzez zablokowanie dojazdu. Zgodnie ze stanowiskiem wykonawcy inwestycji, tego rodzaju roszczeń nie uwzględnił ustawodawca w ustawie o inwestycjach, a zatem nie może być do nich zastosowana szczególna procedura ustalania i wypłaty odszkodowania z ustawy. Pomiędzy wykonawcą a poszkodowaną grupą rolników zostały podjęte negocjacje w celu zawarcia ugody i zrekompensowania poniesionych strat. Wykonawca samodzielnie wybrał rzeczoznawcę i na użytek wykonawcy został sporządzony operat szacunkowy wartości szkód w uprawach

² Tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 2302, z późn. zm. (dalej: ustawa o inwestycjach). Kwestie związane z przygotowaniem i realizacją inwestycji są również regulowane w innych aktach prawnych, np. w ustawie z dnia 24 lutego 2017 r. o inwestycjach w zakresie budowy drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską, Dz.U. z 2017 r., poz. 820; w ustawie z dnia 29 czerwca 2011 r. o przygotowaniu i realizacji inwestycji w zakresie energetyki jądrowej oraz inwestycji towarzyszących, tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1537; w ustawie z dnia 24 lipca 2015 r. o przygotowaniu i realizacji strategicznych inwestycji w zakresie sieci przesyłowych, tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 404.

spowodowanych zablokowaniem dróg dojazdowych do pól uprawnych, czy też zasypaniem części uprawy ziemią.

Celem niniejszego artykułu jest więc próba wyznaczenia drogi prawnej dla dochodzenia roszczeń przez rolników, którzy ponieśli szkodę związaną z realizacją inwestycji, a nie mogą jej dochodzić w trybie ustawy o inwestycjach. Rozważania zostaną przeprowadzone na tle prawnoporównawczym. Tym samym zostanie przedstawiona sytuacja prawna podmiotów, których szkoda została wprost przewidziana w ustawie o inwestycjach, i tych, których prawa mogą zostać naruszone w związku z rozbudową systemu przesyłowego, a nie zostały wskazane w zapisach aktu statuującego daną inwestycję. Taka „konfrontacja” umożliwi porównanie sytuacji i ułatwi wskazanie drogi prawnej dla tych podmiotów, którym daną inwestycją wyrządzono szkodę niewymienioną w ustawie o inwestycjach. Dla realizacji przyjętego celu zostaną najpierw poddane analizie zapisy ustawy o inwestycjach, przede wszystkim w zakresie procedury przygotowania inwestycji, nabywania tytułu prawnego do nieruchomości, procedury ustalania i wypłaty odszkodowań. Następnie dla porównania zostanie omówiony status podmiotów, które nie mogą skorzystać z procedury dookreślonej w ustawie o inwestycjach. To z kolei pozwoli na wskazanie możliwej drogi prawnej do realizacji przysługujących im roszczeń.

Już poczynione uwagi wstępne powinny uzasadniać wybór tematu. Wskazują one na jego walory teoretyczne i praktyczne. Niewątpliwie już same pojęcia, takie jak „prawo własności” czy „bezpieczeństwo energetyczne państwa”, kumulują w sobie wiele wartości z punktu widzenia zarówno państwa, jak i jednostki. Jednoczesne dodanie do nich elementu wyrządzenia szkody we „własności”, i to takiej, którą można osadzić w granicach obu pojęć, podnosi rangę niniejszego tematu. Tym bardziej, że temat w takim ujęciu nie został dotąd opisany w literaturze. Pewne jego aspekty były jednak podejmowane na okoliczność innej problematyki badawczej³. Potrzebne jest zatem wypracowanie poglądu, który może się stać tłem porównawczym zarówno dla bieżących procesów inwestycyjnych⁴, jak i tych dopiero planowanych. Ze względu na specyfikę podjętej tematyki poniższe rozważania mają również istotny wymiar praktyczny związany zarówno z procesem stanowienia, jak i przede wszystkim stosowania prawa. Kwestia szkód wynikłych w trakcie budowy systemów przesyłowych była już przedmiotem postępowań sądowych. Z uwagi jednak na ich zróżnicowanie nie zostało wypracowane żadne modelowe stanowisko. Pomocniczo w sprawach szkód związanych z rozbudową systemu przesyłowego judykatura przyjmuje też ustalenia dokonane

³ Zob. np. B. Rakoczy, *Usuwanie drzew i krzewów*, Warszawa 2013; R. Rychter, *Res iudicata w postępowaniu administracyjnym*, Warszawa 2014; Ł. Folak, (w:) A. Błaś (red.), *Antywartości w prawie administracyjnym*, Warszawa 2016.

⁴ Zob. szerzej na temat celów publicznych: J. Jaworski, A. Prusaczyk, A. Tułodziecki, M. Wolanin (red.), *Komentarz do art. 6, (w:) Ustawa o gospodarce nieruchomościami. Komentarz*, Warszawa 2017.

w toku postępowań wynikłych na tle odmiennych przedmiotowo stanów faktycznych, np. w zakresie pojęcia uprawy rolnej czy w kwestiach możliwości doliczenia do wartości przedmiotu sprawy kosztów poniesionych na przedśadowy operat szacowania szkody. Choć marginalnie wypada przedstawić też kwestie podatkowe związane z wywłaszczeniem nieruchomości na realizację inwestycji. Z uwagi na ograniczone ramy artykułu podjęte rozważania mają charakter bardziej syntetyczny, a analiza zostanie oparta jedynie na wybranych aspektach tak zakreślonego tematu. Należy jeszcze zwrócić uwagę na fakt, że badania są przeprowadzone nie tylko na podstawie ustawy o inwestycjach i Kodeksu cywilnego⁵, ale też nawiązują do innych aktów prawnych.

2. Poszczególne etapy realizacji oznaczonej inwestycji są szczegółowo uregulowane w statuujących je ustawach. W przywołanej już wyżej ustawie o inwestycjach przygotowanie inwestycji w zakresie terminalu rozpoczyna wydanie decyzji o ustaleniu lokalizacji. Decyzję wydaje właściwy miejscowo wojewoda na wniosek inwestora⁶. Organem wyższego stopnia w stosunku do wojewody w sprawach lokalizacji inwestycji w zakresie terminalu jest minister właściwy do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa. Obowiązkiem wojewody jest niezwłoczne zawiadomienie ministra zarówno o złożeniu wniosku, jak i o wydaniu takiej decyzji.

Termin na wydanie decyzji w przedmiocie ustalenia lokalizacji wynosi 30 dni. Wojewoda zawiadamia o wszczęciu postępowania o ustalenie lokalizacji inwestycji w zakresie terminalu: wnioskodawcę, wysyłając zawiadomienie na adres wskazany we wniosku; właścicieli i użytkowników wieczystych nieruchomości objętych wnioskiem, przy czym zawiadomienia wysyła się na adres określony w katastrze nieruchomości ze skutkiem doręczenia, oraz pozostałe strony, w drodze obwieszczenia w urzędzie wojewódzkim i urzędach gmin właściwych ze względu na lokalizację inwestycji w zakresie terminalu, na stronach internetowych urzędu wojewódzkiego, a także w prasie o zasięgu ogólnopolskim⁷. Po wydaniu decyzji wojewoda doręcza decyzję wnioskodawcy oraz zawiadamia pozostałe strony o jej wydaniu. Ostateczna decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji w zakresie terminalu stanowi podstawę do dokonywania wpisów w księdze wieczystej i w katastrze nieruchomości⁸. Do kompetencji wojewody należy też wydanie pozwolenia na budowę. W pozwoleniu na budowę inwestycji wojewoda zezwala, m.in. w zakresie niezbędnym do realizacji inwestycji, na usunię-

⁵ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1025, z późn. zm., dalej: k.c.

⁶ Zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 14 listopada 2012 r., II OSK 2295/12, Legalis; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 września 2015 r., II OSK 1391/15, Legalis.

⁷ Zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 19 maja 2015 r., II OSK 409/15, Legalis.

⁸ Por. art. 12 i 14 ustawy o inwestycjach.

cie drzew lub krzewów znajdujących się na nieruchomościach objętych decyzją o ustaleniu lokalizacji inwestycji.

Nieruchomości objęte decyzją i znajdujące się w liniach rozgraniczających teren inwestycji⁹ stają się z mocy prawa¹⁰ i za odszkodowaniem własnością Skarbu Państwa z dniem, w którym decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji stała się ostateczna. W tym dniu wygasają również za odszkodowaniem ograniczone prawa rzeczowe oraz hipoteki¹¹. W przypadku egzekucji obowiązków wynikających z decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji zastosowanie mają przepisy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Trzeba zaznaczyć, że w sytuacji, gdy przeznaczona pod inwestycję nieruchomość będąca własnością Skarbu Państwa została uprzednio wdzierżawiona, wynajęta lub użyczona, decyzja o ustaleniu lokalizacji staje się podstawą do wypowiedzenia przez wojewodę umowy dzierżawy, najmu lub użyczenia ze skutkiem natychmiastowym. Natomiast za straty poniesione na skutek rozwiązania umowy przysługuje odszkodowanie od Skarbu Państwa.

3. Kwestia szacowania i wypłaty odszkodowania w ustawie o inwestycjach została odmiennie uregulowana dla tych nieruchomości, które zostają trwale przejęte na realizację inwestycji i tych co do których następuje czasowe ograniczenie prawa własności w związku z ustanowieniem strefy kontrolowanej gazociągu, zajęcie nieruchomości na okres budowy, czy za szkody rolnicze i inne powstałe w trakcie budowy.

Gdy chodzi o nieruchomości, które przechodzą na własność Skarbu Państwa bądź w stosunku do których wygasają ograniczone prawa rzeczowe czy wygasa ich użytkowanie, to za ich utratę przysługuje odszkodowanie w kwocie ustalonej pomiędzy wojewodą a dotychczasowym właścicielem, użytkownikiem wieczystym lub osobą, której przysługuje ograniczone prawo rzeczowe do nieruchomości. Takie uzgodnienie powinno mieć formę pisemną pod rygorem nieważności. W przypadku, gdy w terminie 2 miesiące od dnia, w którym decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji w zakresie terminalu stała się ostateczna, strony nie dojdą do porozumienia, wówczas wysokość odszkodowania ustala wojewoda w drodze decyzji, w terminie 30 dni od dnia wszczęcia postępowania. Odszkodowanie ustalane jest przez rzeczoznawcę majątkowego na podstawie stanu nieruchomości w dniu wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji przez organ pierwszej instancji oraz według jej wartości w dniu uzgodnienia bądź w dniu wydania decyzji ustalającej wysokość odszkodowania. Odszkodowanie to podlega waloryzacji na dzień wypłaty, według zasad obowiązujących w przypadku zwrotu wywłasz-

⁹ Zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 września 2015 r., II OSK 1391/15, Legalis.

¹⁰ Zob. D. Pęchorzewski, M. Horoszko (red.), *Komentarz do art. 37, (w:) Gospodarka nieruchomościami. Komentarz*, Warszawa 2014.

¹¹ Por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 5 listopada 2015 r., II OSK 1159/15, Legalis.

czonych nieruchomości. Natomiast wartość odszkodowania należnego dotychczasowemu właścicielowi lub użytkownikowi wieczystemu ulega zmniejszeniu o kwotę równą wartości odszkodowania ustalonego z tytułu wygaśnięcia ograniczonych praw rzeczowych. Z kolei, gdy na nieruchomościach przechodzących na własność Skarbu Państwa lub na prawie użytkowania wieczystego jest ustanowiona hipoteka, wówczas wartość odszkodowania z tytułu wygaśnięcia hipoteki ustala się w wysokości świadczenia głównego wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, w zakresie, w jakim wierzytelność ta nie wygasła, wraz z odsetkami zabezpieczonymi tą hipoteką obliczonymi na dzień spłaty wierzyciela hipotecznego. Tak ustalone odszkodowanie zaliczane jest na spłatę świadczenia głównego wierzytelności zabezpieczonej hipoteką wraz z odsetkami. Organem właściwym do wypłaty uzgodnionych kwot odszkodowań jest wojewoda. Jednakże inwestor na mocy odrębnego porozumienia z wojewodą może pokryć koszty ustalenia wysokości odszkodowań¹².

Również rozbudowana jest regulacja dotycząca procedury ustalania odszkodowania z tytułu ograniczenia prawa własności związanego z wyznaczeniem strefy kontrolowanej gazociągu, czasowego zajęcia nieruchomości w celu przeprowadzenia na niej prac budowlanych i za szkody rolnicze powstałe w trakcie procesu realizacji inwestycji. Przed wejściem na teren nieruchomości i jej czasowym zajęciem wykonawca robót budowlanych zobowiązany jest do sporządzenia protokołu zajęcia nieruchomości. Protokół zawiera dokładny opis nieruchomości i powinien uwzględniać uwagi właściciela bądź użytkownika wieczystego. Nie trwałe budowle i elementy, które można wykorzystać po zakończeniu budowy, powinny zostać usunięte z terenu budowy. Brak woli ich usunięcia może mieć wpływ na wysokość odszkodowania. Po zakończeniu prac budowlanych sporządzany jest drugi protokół. Strony powinny podjąć współdziałanie w celu prawidłowego ustalenia szkód na nieruchomościach wywołanych budową. Pod względem dowodowym osiągnięcie konsensusu będzie możliwe np. poprzez przedłożenie dokumentacji fotograficznej wskazującej stan nieruchomości po zakończeniu na niej robót. Same działania inwestora oraz ich prawidłowość mogą pozostawać poza kontrolą organu odszkodowawczego. Powinien on jednak uwzględnić te okoliczności, które wpływają na wysokość szkody uprawnionych osób, jeżeli zgłoszą je one odpowiednio udokumentowane. Protokoły te wraz z zawiadomieniem o zajęciu nieruchomości przekazywane są właściwemu wojewodzie i stanowią podstawę do wyliczenia wysokości odszkodowania. Dopiero po zebraniu dokumentacji obejmującej cały obszar objęty inwestycją wszczynana jest procedura wyboru rzeczoznawcy majątkowego. Właściciel lub użytkownik wieczysty nieruchomości jest obowiązany udostępnić nieruchomość. Jeżeli właściciel odmawia wydania nieruchomości, wówczas dokument protokołu z odmową wydania jest

¹² Por. art. 23 ustawy o inwestycjach.

podstawą do wszczęcia egzekucji administracyjnej mającej na celu wydanie nieruchomości na koszt odmawiającego wydania.

Wyliczeniem wysokości odszkodowania zajmuje się uprawniony rzeczoznawca majątkowy. Wyboru rzeczoznawcy dokonuje właściwy wojewoda. Przy szacowaniu odszkodowania uwzględnia się zarówno wartość rynkową, jak i wartość ograniczenia prawa własności¹³. Na wartość odszkodowania wpływają również szkody fizyczne, w tym zmniejszone plonowanie w kolejnych latach oraz wartość rekultywacji gleby. Wybrany rzeczoznawca majątkowy sporządza operat szacunkowy opierający się na przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzania operatu szacunkowego¹⁴. Przepisy tego aktu nie zobowiązują rzeczoznawcy do zawiadomienia podmiotów zainteresowanych, w tym stron postępowania administracyjnego, o terminie, w jakim przeprowadzi on wizję lokalną na wycenianym obiekcie, ani też o zakresie nieruchomości przyjętych do porównania w czasie wyceny. Sama wizja lokalna ma służyć sporządzeniu operatu szacunkowego. Nie jest zatem dowodem w sprawie administracyjnej. Dowodem takim jest operat szacunkowy. Dopiero do sporządzonego operatu szacunkowego może ustosunkować się strona, łącznie z uprawnieniem do przedstawienia kontroperatu¹⁵. Marginalnie można wskazać, że w świetle art. 79 § 1 k.p.a.¹⁶ strona powinna być zawiadomiona o miejscu i terminie przeprowadzenia dowodu ze świadków, biegłych lub oględzin przynajmniej na siedem dni przed terminem. Wobec tego, obowiązek zawiadomienia obciąża organ administracji publicznej i obejmuje dowody przeprowadzane przez sam organ. Jednocześnie stronie obecnej przy przeprowadzeniu dowodu przysługuje prawo do czynnego w nim udziału przede wszystkim poprzez zadawanie pytań świadkom, biegłym i pozostałym stronom, jak również przez składanie wyjaśnień¹⁷. Można więc powiedzieć, że z obowiązku zawiadomienia ustawodawca zwolnił biegłego.

¹³ Zob. pismo nr 505 w sprawie odszkodowań dla właścicieli nieruchomości, przez które przeprowadzono inwestycję budowy gazociągu Rembelszczyzna–Gustorzyn, www.sejm.gov.pl (dostęp: 4.05.2018 r.), oraz interpretację indywidualną z dnia 7 września 2015 r., ITPP2/4512-660/15/AP, www.mf.gov.pl (dostęp: 4.05.2018 r.).

¹⁴ Dz.U. nr 207, poz. 2109, z późn. zm.

¹⁵ Por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 20 kwietnia 2011 r., I OSK 977/10, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/D9B7C0C27E> (dostęp: 4.05.2018 r.); wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Rzeszowie z dnia 21 sierpnia 2014 r., II SA/Rz 610/14, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/99D1CC1CF6> (dostęp: 4.05.2018 r.); wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Kielcach z dnia 7 sierpnia 2014 r., II SA/Ke 486/14, Legalis; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 9 grudnia 2015 r., I OSK 1031/14, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/60125E7199> (dostęp: 4.05.2018 r.).

¹⁶ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2096, z późn. zm.

¹⁷ Zob. szerzej M. Wierzbowski, R. Hauser (red.), *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2018.

Trzeba też zaznaczyć, że w sytuacji, gdy właściciel pobierał dopłaty bezpośrednie bądź na prowadzenie upraw leśnych, czy też brał udział w programach rolno-środowiskowych, to wówczas rzeczoznawca uwzględnia także korzyści utracone z tych tytułów. Z kolei obowiązkiem właściciela jest zgłoszenie we właściwym oddziale Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa powierzchni gruntów, które podlegają wyłączeniu z użytkowania. Charakterystyczne jest, że takie wyłączenie kwalifikowane jest do tzw. siły wyższej jako zdarzenie niezależne od rolnika. Rolnik w związku z taką kwalifikacją nie ponosi konsekwencji karnych. W decyzji o lokalizacji inwestycji oznaczone są również powierzchnie czasowych wyłączeń jako ustalony iloczyn długości przecięcia działki płacem budowy i jego szerokości. Po ukończeniu prac budowlanych grunty leśne są ponownie zalesione z pozostawieniem 4-metrowego pasa bez nasadzeń do celów eksploatacyjnych¹⁸. Z kolei, organ pierwszej instancji w razie wątpliwości zgłaszanych przez właścicieli nieruchomości powinien rozważyć konieczność przeprowadzenia rozprawy administracyjnej z udziałem biegłego i inwestora. Takie postępowanie może być pomocne w ustaleniu stanu faktycznego nieruchomości istniejącego na dzień zakończenia na niej robót budowlanych¹⁹.

Decyzje w zakresie odszkodowania wydaje wojewoda właściwy ze względu na miejsce położenia nieruchomości. Natomiast obowiązek zapłaty odszkodowania obciąża inwestora. Jednocześnie inwestor, na mocy odrębnego porozumienia z wojewodą, pokrywa koszty ustalenia wysokości odszkodowań. Decyzja doręczana jest wszystkim stronom. Wypłata odszkodowania powinna nastąpić w terminie 14 dni od dnia, w którym decyzja stała się ostateczna. W gruncie rzeczy wypłata odszkodowania następuje wówczas, gdy jej wysokość została ustalona w ostatecznej decyzji, której podstawą wydania był prawidłowo sporządzony operat szacunkowy. W przypadku, gdy strona nie zgadza się z wysokością ustalonego w decyzji odszkodowania, może złożyć odwołanie do właściwego ministra. Termin na wniesienie odwołania wynosi 14 dni od dnia doręczenia decyzji. Granice działania ministra w trakcie oceny prawidłowości ustalenia odszkodowania są zawarte w art. 138 k.p.a. Katalog rozstrzygnięć podejmowanych przez organ odwoławczy ma charakter zamknięty²⁰. W zasadzie więc tylko w przypadku, gdy objęta kontrolą decyzja została wydana z naruszeniem przepisów postępowania, a konieczny do wyjaśnienia zakres sprawy ma istotny wpływ na jej rozstrzygnięcie, wówczas właściwy minister uprawniony jest do uchylecia decyzji i wska-

¹⁸ Informacja o procedurze przyznawania odszkodowań w związku z budową gazociągu Lwówek–Odolanów, http://www.osieczna.pl/asp/pl_start.asp?typ=13&menu=4&dzialy=4&akcja=artykul&artykul=2982&schemat=1 (dostęp: 5.05.2018 r.).

¹⁹ Pisma urzędowe ministerstw z dnia 19 lutego 2016 r., VIII/505/2016, www.sejm.gov.pl (dostęp: 5.05.2018 r.).

²⁰ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego siedzibą w Warszawie z dnia 3 kwietnia 2008 r., V SA/Wa 367/08, Legalis.

zania wojewodzie okoliczności, które należy wziąć pod uwagę przy ponownym rozpatrzeniu sprawy.

Trzeba też dodać, że w świetle art. 37 § 1 k.p.a. na niezafatwienie sprawy bez zbędnej zwłoki lub w terminie oznaczonym w przepisach szczególnych ani w terminie wskazanym zgodnie z art. 36 § 1 (bezczynność) stronie służy ponaglenie do organu wyższego stopnia, a w przypadku braku organu wyższego stopnia do organu prowadzącego postępowanie. Dlatego właściwemu ministrowi przysługują uprawnienia kontrolne w zakresie terminowości prowadzonego przez wojewodę postępowania odszkodowawczego. Warunkiem takiej kontroli jest jednak jej zainicjowanie przez złożenie odpowiedniego zażalenia.

4. Odrębnie trzeba omówić kwestie związane z odszkodowaniem za udostępnienie nieruchomości w terminie późniejszym. Pobudowane urządzenia przesyłowe wymagają sukcesywnych przeglądów czy usunięcia ewentualnych awarii. Ustawa o inwestycjach odsyła do odpowiedniego zastosowania przepisów art. 124 ust. 2 i 4–7 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami²¹. W świetle art. 124 ust. 6 tej ustawy właściciel lub użytkownik wieczysty nieruchomości jest obowiązany udostępnić nieruchomość w celu wykonania czynności związanych z konserwacją oraz usuwaniem awarii ciągów, przewodów i urządzeń. Natomiast zgodnie z art. 124 ust. 4 i 6 tej ustawy na osobie lub jednostce organizacyjnej występującej o zezwolenie ciąży obowiązek przywrócenia nieruchomości do stanu poprzedniego, niezwłocznie po założeniu lub przeprowadzeniu ciągów, przewodów i urządzeń²². Jeżeli przywrócenie nieruchomości do stanu poprzedniego jest niemożliwe albo powoduje nadmierne trudności lub koszty, stosuje się odpowiednio przepis art. 128 ust. 4, zgodnie z którym odszkodowanie przysługuje również za szkody powstałe m.in. wskutek budowy urządzeń infrastruktury technicznej. Odszkodowanie powinno odpowiadać wartości poniesionych szkód. Jeżeli wskutek tych zdarzeń zmniejszy się wartość nieruchomości, odszkodowanie powiększa się o kwotę odpowiadającą temu zmniejszeniu. Można więc powiedzieć, że ustawodawca przewidział również możliwość wypłaty ewentualnego odszkodowania wywołanego wejściem inwestora przesyłowego w czasie późniejszym bądź też na teren większy niż strefa kontrolowana, np. w celu usunięcia awarii. Ingerujący w prawo własności, niezależnie od formy ingerencji, obowiązany jest do przywrócenia nieruchomości do stanu poprzedniego po zakończeniu prac, a w przeciwnym wypadku zastosowanie znajduje art. 128 ust. 4 ustawy o gospodarce nieruchomościami – odszkodowanie za

²¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2204, z późn. zm.

²² Do obiektów takich zgodnie z art. 124 ust. 1 ustawy o gospodarce nieruchomościami należą: ciągi drenażowe, przewody i urządzenia służące do przesyłania lub dystrybucji płynów, pary, gazów i energii elektrycznej oraz urządzenia łączności publicznej i sygnalizacji, a także inne podziemne, naziemne lub nadziemne obiekty i urządzenia niezbędne do korzystania z tych przewodów i urządzeń.

poniesione szkody²³. Wydaje się więc, że takie odszkodowanie może być naliczane wielokrotnie w razie zaistnienia aktualizujących je przesłanek.

Rozważania co do podatkowych aspektów odszkodowania związanego z wywłaszczeniem nieruchomości wypada rozpocząć od przytoczenia istotnych w tej kwestii definicji. I tak, zgodnie z zasadą powszechności opodatkowania wyrażoną w art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych²⁴ opodatkowaniu podatkiem dochodowym podlegają wszelkiego rodzaju dochody, z wyjątkiem dochodów wymienionych w art. 21, 52, 52a i 52c oraz dochodów, od których na podstawie przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa²⁵ zaniechano poboru podatku. Z kolei w świetle art. 21 ust. 1 pkt 29 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych wolne od podatku dochodowego są m.in. przychody uzyskane z tytułu odszkodowania wypłacanego stosownie do przepisów ustawy o gospodarce nieruchomościami lub z tytułu odpłatnego zbycia nieruchomości na cele uzasadniające jej wywłaszczenie oraz z tytułu sprzedaży nieruchomości w związku z realizacją przez nabywcę prawa pierwokupu, stosownie do przepisów o gospodarce nieruchomościami; nie dotyczy to przypadków, gdy właściciel nieruchomości nabył jej własność w okresie 2 lat przed wszczęciem postępowania wywłaszczeniowego bądź odpłatnym zbyciem nieruchomości za cenę niższą o co najmniej 50% od wysokości uzyskanego odszkodowania lub ceny zbycia nieruchomości na cele uzasadniające jej wywłaszczenie lub w związku z realizacją prawa pierwokupu. W tym miejscu trzeba zaznaczyć, że zwolnienie to odnosi się do norm zawartych w ustawie o gospodarce nieruchomościami ze względu na towarzyszący im charakter przymusu ze strony organów administracji w kwestii pozbawienia prawa własności jej dotychczasowego właściciela. Natomiast zgodnie z art. 24 ust. 1 ustawy o inwestycjach wojewoda na mocy wydanej decyzji ogranicza za odszkodowaniem sposób korzystania z nieruchomości. Jak wskazywano już wyżej, poprzez art. 30 ustawy o inwestycjach ustawodawca odsyła do odpowiedniego stosowania ustawy o gospodarce nieruchomościami. Już powyższy zestaw definicji wskazuje, że opodatkowaniu podatkiem dochodowym podlegają wszelkiego rodzaju dochody uzyskane przez podatnika, z wyłączeniem tych, które zostały enumeratywnie wskazane przez ustawodawcę w katalogu zwolnień przedmiotowych ustawy bądź od których Minister Finansów w drodze rozporządzenia odstąpił. Okazuje się więc, że odszkodowanie otrzymane z tytułu szkód wywołanych procesem inwestycyjnym przez osoby fizyczne jest wolne od podatku dochodowego od osób fizycznych²⁶.

²³ Por. D. Pęchorzewski, M. Horoszko, *Komentarz do art. 124b*, (w:) D. Pęchorzewski (red.), *Gospodarka nieruchomościami. Komentarz*, Warszawa 2014.

²⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1509, z późn. zm.

²⁵ Tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 800, z późn. zm.

²⁶ Zob. szerzej: interpretacja indywidualna z dnia 8 sierpnia 2016 r., ITPB4/4511-470/16/KK, www.mf.gov.pl (dostęp: 5.05.2018 r.).

Trzeba też zaznaczyć, że opodatkowaniu nie podlegają także opłaty roczne z tytułu użytkowania wieczystego gruntów, a oddanych w takie użytkowanie decyzją o ustaleniu inwestycji. Zgodnie bowiem z art. 7 ust. 1 pkt 6 i 7 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług²⁷ przez dostawę towarów rozumie się przeniesienie prawa do rozporządzania towarami jak właściciel, w tym również: oddanie gruntów w użytkowanie wieczyste oraz zbycie wskazanych w ustawie praw, w tym prawa użytkowania wieczystego. Natomiast w świetle art. 15 ust. 1 i 6 przywołanej ustawy podatnikami są osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne, wykonujące samodzielnie działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy, bez względu na cel lub rezultat takiej działalności. Nie uznaje się za podatnika organów władzy publicznej oraz urzędów obsługujących te organy w zakresie realizowanych zadań nałożonych odrębnymi przepisami prawa, dla realizacji których zostały one powołane, z wyłączeniem czynności wykonywanych na podstawie zawartych umów cywilnoprawnych. Z kolei w art. 20 ust. 3, 6 i 8 ustawy o inwestycjach wskazano, że nieruchomości znajdujące się w liniach rozgraniczających teren inwestycji stają się z mocy prawa własnością Skarbu Państwa z dniem, w którym decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji w zakresie terminalu stała się ostateczna, za odszkodowaniem. Inwestor nabywa z mocy prawa z dniem, w którym decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji w zakresie terminalu stała się ostateczna, prawo użytkowania wieczystego tych nieruchomości gruntowych oraz prawo własności budynków, innych urządzeń trwale z gruntem związanych i lokali znajdujących się na tych nieruchomościach. Nabycie prawa użytkowania wieczystego, prawa własności budynków, innych urządzeń trwale z gruntem związanych i lokali oraz ustanowienie trwałego zarządu stwierdza wojewoda w drodze decyzji²⁸.

5. Pomimo, zdawałoby się rozbudowanych podstaw legislacyjnych i uregulowanych tam zasad szacowania odszkodowania za szkody związane z realizacją inwestycji, to, jak okazało się w praktyce, nie wszystkie sytuacje w tej kwestii zostały przewidziane w ustawie o inwestycjach. Zabrakło bowiem uwzględnienia w tej specjalnej, wyodrębnionej procedurze statusu podmiotów, których prawo własności ani nie wygasło, ani nie zostało ograniczone, a jednak ponieśli oni szkodę związaną z realizacją inwestycji.

Tymczasem w trakcie budowy odcinka gazociągu okazało się, że jest grupa rolników, która została czasowo pozbawiona „prawa do pola”, czy też prawo to w różny sposób zostało im ograniczone. Prowadzone prace budowlane i nasypy ziemi wywołały zwężenie bądź uszkodzenie dróg dojazdowych do pól uprawnych, przez co nie był możliwy dojazd do nich odpowiednim sprzętem i tym samym przeprowadzenie prac polowych adekwatnych do pory roku. Dojazd do

²⁷ Tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2174, z późn. zm.

²⁸ Zob. szerzej: interpretacja indywidualna z dnia 18 listopada 2016 r., 0461-ITPP3.4512.541. 2016.1.EB, www.mf.gov.pl (dostęp: 5.10.2018 r.).

uprawy zazwyczaj prowadzi przez nieutwardzone drogi polne. Zgodnie ze stanowiskiem wykonawcy inwestycji, tego rodzaju zdarzeń nie uwzględnił ustawodawca w ustawie o inwestycjach, a zatem nie może być do nich zastosowana szczególnie procedura ustalania i wypłaty odszkodowania z ustawy. Pomiedzy wykonawcą robót budowlanych a poszkodowaną grupą rolników zostały podjęte negocjacje w celu zawarcia ugody i zrekompensowania poniesionych strat. Wykonawca wybrał rzeczoznawcę i na użytek wykonawcy został sporządzony operat szacunkowy wartości szkód w uprawach spowodowanych zablokowaniem dróg dojazdowych do pól uprawnych, czy też uszkodzeniem części drogi. Trzeba zaznaczyć, że sporządzone na zlecenie wykonawcy robót operaty szacunkowe ustalały wartość odszkodowania na podstawie „normalnego” plonu z pola z roku, w którym nastąpiło zablokowanie drogi, czy też zasypanie części uprawy. Poszkodowani lokalizacją inwestycji nie zgodzili się z ustaleniem odszkodowania na podstawie „normalnego” plonu z pola, skoro nastąpił jego ubytek z uwagi na brak dojazdu do pola. Operaty sporządzone na zlecenie wykonawcy robót nie uwzględniały bowiem m.in. wysokości osiągniętych w obrębie upraw plonów osiągniętych przez innych rolników, którzy przeprowadzali prace polowe zgodnie z ich specyfiką i harmonogramem.

Wobec braku, jak się okazało w praktyce, możliwości zastosowania zasad szacowania odszkodowania z ustawy o inwestycjach pojawiła się potrzeba sformułowania drogi właściwej do dochodzenia tak powstałych roszczeń. W tej sytuacji można by bronić twierdzenia, że podstawą prawną do dochodzenia roszczeń związanych z realizacją inwestycji, a w gruncie rzeczy niewymienionych w ustawie, powinien być art. 415 k.c. i tym samym złożenie powództwa cywilnego do sądu powszechnego. Zgodnie bowiem z art. 415 k.c., kto z winy swej wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia. Odpowiedzialność z tytułu czynów niedozwolonych oparta jest na stosunku zobowiązaniowym pomiędzy osobą, na którą został nałożony ciężar naprawienia szkody, a poszkodowanym. Istota czynu niedozwolonego sprowadza się do pewnego zdarzenia cywilnoprawnego wywołującego odpowiedzialność deliktową. We współczesnych poglądach przez czyn niedozwolony rozumie się różne zdarzenia kreujące odpowiedzialność odszkodowawczą, tu również zdarzenia generalnie dozwolone przez prawo lub – w swoim normatywnym kształcie – całkowicie oderwane od zachowania człowieka (czyn niedozwolony w znaczeniu techniczno-prawnym)²⁹.

W ramach art. 361 § 1 i 2 k.c. zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła. Mając na uwadze powyższe, w braku odmiennego przepisu ustawy lub postanowienia umowy, naprawienie szkody obejmuje straty, które poszkodowany poniósł, oraz korzyści, które mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody

²⁹ P. Machnikowski, A. Śmieja, (w:) A. Olejniczak (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom 6. Prawo zobowiązań – część ogólna*, Warszawa 2018, s. 370–371.

nie wyrządzono. Z kolei, gdy chodzi o warunki formalne powództwa, to ustawodawca wymaga, aby w sprawach o roszczenia majątkowe powód oznaczył wartość przedmiotu sporu. Tym samym strona wnosząca pozew do sądu powinna sprecyzować kwotę, jaka jej zdaniem zrekompensuje jej szkodę³⁰. Skoro więc rolnik nie zgadza się z wysokością odszkodowania zaproponowaną przez wykonawcę, a sam nie wie, jaka powinna być jego wartość: „nie zgadzam się, bo jest za niska”, powinien zlecić sporządzenie opinii niezależnemu biegłemu. W związku z tym trzeba zadać pytanie, czy koszty takiego „własnego” operatu będzie mógł doliczyć do wartości przedmiotu sporu. Kwestia ta była już przedmiotem rozważań judykatury. Dla przykładu, Sąd Okręgowy w Sieradzu w wyroku z dnia 6 listopada 2013 r., I Ca 399/13³¹, stwierdził, że uwzględnienie w ramach odszkodowania kosztów powstałych wskutek sporządzenia prywatnych ekspertyz w celu określenia rozmiarów szkody jest możliwe jedynie wówczas, gdy zlecenie ich wydania nastąpi na etapie przedsądowym. Ocena, czy poniesione koszty ekspertyzy sporządzonej na zlecenie poszkodowanego w postępowaniu przedsądowym są objęte odszkodowaniem przysługującym od sprawcy bądź jego ubezpieczyciela, musi być dokonana z uwzględnieniem całokształtu okoliczności sprawy, a w szczególności uzależniona od ustalenia, czy zachodzi normalny związek przyczynowy pomiędzy poniesieniem tego wydatku a wypadkiem oraz czy poniesienie tego kosztu było obiektywnie uzasadnione i konieczne także w kontekście ułatwienia ustalenia okoliczności wypadku i rozmiarów szkody. Podobne stanowisko zajął również Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 18 maja 2004 r., III CZP 24/04³², stwierdzając, że ocena, czy koszty ekspertyzy powypadkowej poniesione przez poszkodowanego w postępowaniu przedsądowym mieszczą się w ramach szkody i normalnego związku przyczynowego, powinna być dokonywana na podstawie konkretnych okoliczności sprawy, a w szczególności po dokonaniu oceny, czy poniesienie tego wydatku było obiektywnie uzasadnione i konieczne. Uznając w tej sytuacji, że będzie to opinia sporządzona na etapie postępowania przedsądowego, a więc powód będzie ją mógł zasadniczo doliczyć do wartości odszkodowania.

Natomiast gdy chodzi o określenie żądania, to powinno ono sprowadzać się do odszkodowania za szkodę wywołaną wskutek zablokowania drogi dojazdnej do pól uprawnych. Wobec tego nieprawidłowe będzie żądanie odszkodowania za straty w uprawach rolnych, gdyż spór między stronami sprowadza się do wyso-

³⁰ Zob. szerzej komentarz do art. 187 k.p.c., np. A. Zieliński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Warszawa 2017; K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–366*, Warszawa 2016, oraz P. Osowy, *Powództwo o zasądzenie świadczenia w sądowym postępowaniu cywilnym*, „Państwo i Prawo” 2002, z. 6, s. 51 i n.; W. Broniewicz, *Warunki uwzględnienia powództwa*, „Państwo i Prawo” 2003, z. 3, s. 32 i n.

³¹ [http://orzeczenia.sieradz.so.gov.pl/content/\\$N/15252000000503_I_Ca_000399_2013_Uz_2013-11-06_002](http://orzeczenia.sieradz.so.gov.pl/content/$N/15252000000503_I_Ca_000399_2013_Uz_2013-11-06_002) (dostęp: 12.12.2018 r.).

³² Legalis.

kości szkody, jaką miał ponieść rolnik poprzez prowadzenie prac budowlanych, a w ich efekcie uniemożliwienie mu czy utrudnienie dojazdu do pól uprawnych.

W szczególności rzeczoznawca sporządzający operat szkody na etapie przedśadowym, oczywiście opierający się na okolicznościach danego przypadku, powinien uszczegółowić np. sposób ustalenia ubytku w wysokości plonu z różnych tytułów (suszy, braku nawożenia i wykonania innych czynności agrotechnicznych na polu). Powinien również uwzględnić warunki atmosferyczne w danym okresie, np. przeprowadzić analizę opadów, ich wysokości i wpływu na plon, oraz klasy ziemi, na jakiej prowadzona była uprawa – im lepsza, tym mniejszy wpływ mniejszych opadów na wielkość plonu). Dodatkowo, czy prace budowlane, rozkopy, nasypy nie wpłynęły na odpływ z pola czy też wzmożony dopływ wody na pole. Wobec braku obecnie dorobku w tym temacie, pomocniczo można zastosować wytyczne w zakresie ustalania szkody wyrządzonej innymi zdarzeniami. Dla przykładu, w uchwale składu 7 sędziów z dnia 19 maja 2015 r., III CZP 114/14³³, Sąd Najwyższy na gruncie ustawy – Prawo łowieckie³⁴ wskazał, że szkodą w uprawie rolnej jest także szkoda wyrządzona przed zasiewem, związana z ponownym wykonaniem niezbędnych czynności agrotechnicznych przygotowujących grunt do zasiewu.

Jak widać, dochodzenie odszkodowania za szkodę wywołaną utrudnieniem dostępu do pola poprzez zablokowanie drogi dojazdowej jest już zagadnieniem bardziej złożonym. Samo określenie wartości takiej szkody wymaga aktywności poszkodowanego. Oderwanie czy też odmowa „dopisania” takich szkód od procedury zawartej w ustawie o inwestycjach wywołuje uruchomienie drogi sądowej. Z kolei przy rozpoznawaniu sprawy na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego³⁵ rzeczą sądu nie jest zarządzenie dochodzeń w celu uzupełnienia lub wyjaśnienia twierdzeń stron i wykrycia środków dowodowych pozwalających na ich udowodnienie, ani też sąd nie jest zobowiązany do przeprowadzenia z urzędu dowodów zmierzających do wyjaśnienia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 232 k.p.c.). Obowiązek przedstawienia dowodów spoczywa na stronach (art. 3 k.p.c.), a ciężar udowodnienia faktów mających dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie (art. 227 k.p.c.) spoczywa na stronie, która z faktów tych wywodzi skutki prawne (art. 6 k.c.)³⁶.

³³ „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna” 2015, nr 12, poz. 134; por. też wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 22 września 2017 r., I ACa 176/17, Legalis.

³⁴ Por. art. 50 ust. 1b w związku z art. 46 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie, tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2033, z późn. zm.

³⁵ Tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1360, z późn. zm., dalej: k.p.c.

³⁶ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 1996 r., I CKU 45/96, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna” 1997, nr 6–7, poz. 76, oraz uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2000 r., III CKN 237/00, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna” 2000, nr 10, poz. 190.

6. Przedstawione powyżej uwagi wykazują, jak zróżnicowana i zarazem złożona jest sytuacja osób, którym wyrządzono szkodę przez prowadzone prace w zakresie inwestycji publicznych. Niewątpliwie, w lepszej sytuacji są te osoby, których sytuacja została wprost przewidziana w ustawie statuującej daną inwestycję. Jest ona wyrazem uwzględnienia przez ustawodawcę zasady ochrony własności i nieingerowania w cudze prawo, sama zaś ingerencja wymaga odpowiedniego odszkodowania. Takie podejście ustawodawcy daje wskazanym podmiotom szczególnie uprawnienia. Końcowo można przypomnieć, że w przypadku uznania przez poszkodowanych, że organ bezzasadnie zwleka z wydaniem decyzji odszkodowawczej, czy też prowadzi postępowanie w sposób nieefektywny, to może on wnieść w tym przedmiocie zażalenie do właściwego ministra. Jak można zauważyć, szkody wymienione w ustawie o inwestycjach dają poszkodowanym uprzywilejowaną pozycję, a główny ciężar ponosi organ i inwestor. Sytuacja osób w zakresie szkód niewymienionych w ustawie jest znacznie trudniejsza. To na nich spoczywa cały ciężar wykazania szkody wyrządzonej procesem inwestycyjnym.

Główny wątek rozważań oscylował wokół ustawy o inwestycjach w zakresie terminalu ragazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu. Trzeba jednak zaznaczyć, że dokonane ustalenia można przenieść na grunt innych ustaw inwestycyjnych, np. dotyczących budowy dróg i autostrad, elektrowni wodnych, jądrowych, wiatrowych, portów wodnych i innych. Analiza tematu prowadzi do wniosku, że nie jest możliwe, aby przewidzieć wszystkie możliwe szkody, jakie mogą być wywołane realizacją określonej inwestycji. Dlatego uzasadnione wydaje się być doprecyzowanie w ustawach inwestycyjnych pojęcia „innych szkód” związanych z realizacją określonej inwestycji, czy też wyraźne ich wskazanie. Jednakże na tym etapie celowe byłoby, aby w obwieszczeniach publicznych informujących o realizacji inwestycji dookreślić terminy prowadzenia prac budowlanych i tym samym wskazać na ewentualność utrudnień dostępu do pól uprawnych.

BIBLIOGRAFIA

- Broniewicz W., *Warunki uwzględnienia powództwa*, „Państwo i Prawo” 2003, z. 3
Folak Ł., (w:) A. Błaś (red.), *Antywartości w prawie administracyjnym*, Warszawa 2016
Jaworski J., Prusaczyk A., Tułodziecki A., Wolanin M. (red.), *Komentarz do art. 6*, (w:) *Ustawa o gospodarce nieruchomościami. Komentarz*, Warszawa 2017
Machnikowski P., Śmieja A., (w:) A. Olejniczak (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom 6. Prawo zobowiązań – część ogólna*, Warszawa 2018
Osowy P., *Powództwo o zasądzenie świadczenia w sądowym postępowaniu cywilnym*, „Państwo i Prawo” 2002, z. 6
Pęchorzewski D., Horoszko M. (red.), *Komentarz do art. 37*, (w:) *Gospodarka nieruchomościami. Komentarz*, Warszawa 2014
Pęchorzewski D., Horoszko M., *Komentarz do art. 124b*, (w:) D. Pęchorzewski (red.), *Gospodarka nieruchomościami. Komentarz*, Warszawa 2014

- Piasecki K. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–366*, Warszawa 2016
- Rakoczy B., *Usuwanie drzew i krzewów*, Warszawa 2013
- Rychter R., *Res iudicata w postępowaniu administracyjnym*, Warszawa 2014
- Zieliński A. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2017
- Wierzbowski M., Hauser R. (red.), *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2018

LEGAL ASPECTS OF PURSUING CLAIMS FOR DAMAGES BY FARMERS IN CONNECTION WITH ENERGY INVESTMENTS – SELECTED ISSUES

Summary

The paper discusses pursuing claims for damages for losses resulting from the implementation of public investments. The crop losses resulting from the construction of power transmission lines have already been a subject matter of court proceedings. Due to a variety of those proceedings no course of action has been developed yet. In the paper the Author focuses on the procedure of estimating the loss and determining the amount of damages for losses listed in the Act and for the other ones that the Act does not expressly define. Apart from the loss estimation procedure, the paper raises also other issues relating to a legal situation of a farmer in the court proceedings, such as the costs of private expert opinions and evidentiary proceedings or tax issues.

The Author concludes that including a given loss in the investment act gives an injured party a privileged position and the obligations relating to a compensation procedure are passed on to an institution and an investor. This, however, does not apply to the persons whose losses have not been specified in the act. Thus, it is necessary for the investment acts to clarify the concept of “other losses” connected with carrying out a particular investment. Nevertheless, at this stage it would be advisable if public announcements informing about investments specified the dates of construction works and, as a result, indicated possible difficulty in getting access to farmlands.

KEYWORDS

loss, compensation, crops, gas pipeline construction, investment implementation

SŁOWA KLUCZOWE

szkoda, odszkodowanie, uprawa rolna, budowa gazociągu, realizacja inwestycji